

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

13. Quintus, per Euidentialiam, Descriptiones, Hypotyposes

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Quintus per euidentiā, descriptiones,
hypotyposes.

CAPVT XIII.

Quoties vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia, rem non simpliciter exponemus, sed ceu coloribus expressam in tabula spectandam proponemus, vt nos depinxisse, non narraſſe, lector spectasse non legiſſe videatur.

Id ita præſtare poterimus, ſi prius ipſi totam rei naturam, omneſque circumſtantias, ac veluti faciem animo luſtrems. Deinde ita verbis ac figuris idoneis effingamus, vt quam maxime fiat euidens perſpicuaque lectori. Hæc virtute præcellunt cum omnes poætes, tum præcipue Homerus, quemadmodum ſuis indicabimus locis. Conſtat autem præcipue deſcriptione rerum, temporum, locorum & perſonarum.

Rei deſcriptione locupletabimus orationem, cum id quod fit, aut factum eſt, non ſimulacrum, aut tenuiter exponemus, ſed omnibus fucatis coloribus ob oculos ponemus, vt auditorem ſiue lectorem, iam extra ſe poſitum, velut in theatrum, auocet; hanc ab effingenda rerum imagine Græci vocant hypotypoſim, etiamſi vocabulum hoc commune eſt, quoties aliquid oculis ſubiicitur. Veluti ſi quis expugnatam ciuitatem dicat, cuncta nimirum in ſumma complectitur, quæcunque talis fortuna recipit. (vtar enim Quintilianii verbis.) At ſi aperias hæc, quæ verbo vno incluſa erant, apparebunt effuſa per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor, & ex diuerſis clamoribus vnus quidam ſonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu ſuorum coherentes, & infantium ſeminarumque ploratus, malè vſque in illum diem ſeruati fato ſenes. Tum illa prophanorum ſacrorumque direptio, effrentium prædas, repentiumque diſcursus, & ante ſuum quiſque prædonem carenati, & conata retinere infantem ſuum mater. Et ſicubi maius luctum eſt, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur euerſio, minus eſt tamen totum dicere, quam omnia. Hactenus Fabius. Idem huius euidentiæ citat exemplum hoc ex Cælio in Antonium. Namque ipſum offendunt temulento ſopore proſtigatum, totis præcordijs ſtertentem, ructuoſos ſpiritus geminare,

præclarasque contubernales ab omnibus ſpondis tranſueſtas incubare, & reliquas circumiacere paſſim, quæ tamen exanimata terrore, hoſtium aduentu petcepto, excitare Antonium conabantur. Nomen in clamabant, fruſtra ceruicibus tollebant, blandius alia ad aurem inuocabat, vehementius etiam nonnulla ſerſebat. Quarum cum omnium vocem tactumque noſcicaret, proximæ cuiuſque collum amplexu petebat, nec dormire excitatus, nec vigilare ebrius poterat, ſed ſemiſomno ſopore inter manus centurionum cõcubinarumque iactabatur. Nihil, inquit Fabius, his nec credibilius fingi, nec vehementius exprobari, nec maniſteſtus offendi potest. Refert idem deſcriptionem conuiuij luxuriouſi. Videbat, inquit, videre alios intrans, alios verò exeuntes, quosdam ex vino vacillantes, quosdam heſterna potatione oſcitant. Huius erat immunda, lutulenta vino, coronis languidulis, & ſpinis cooperta piſcium.

Addatque hic etiam deſcriptio Apronij ex lib. 3. in Verrem; Aſpice, iudices, vultum hominis, & aſpectum; & ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos etiam ſpiritus Sicilienſes quos fuiſſe putetis, cogitate, ac recordamini. Hic eſt Apronius, quem in prouincia tota Verres, cum vndique nequiſſimos homines conquiſiſſet, & cum ipſe ſecum ſui ſimiles duxiſſet, non parum multos, nequitia, luxuria, audacia ſui ſimillimum iudicauit. Itaque iſtos inter ſe per breui tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, ſed ſtudioſorum turpitudine ſimilitudoque coniunxit. Verres mores improbos, impuroſque noſtis? Fingite vobis, ſi potestis, aliquem, qui in omnibus iſtis rebus par ad omnium flagitorum nefarias libidines eſſe poſſit. Is eras Apronius ille, qui, vt ipſe non ſolum vita, ſed etiam corpore, atque ore ſignificat, immenſa aliqua vorago eſt, aut gurgis vitiorum, turpitudinumque omnium. Hunc in omnibus ſtupris, hunc in fanorum expilationibus, hunc in impuris conuiuijs principem adhibebat: tantamque habebat morum ſimilitudo coniunctionem, atque concordiam, vt Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, iſti vni commodus ac diſertus videretur: vt, quem omnes odiſſent, neque videre vellent, ſine eo iſte eſſe non poſſet: vt, cum alijs ne conuiuijs quidẽ iſtẽ, quibus Apronius, hic iſtẽ etiam poculis vteretur: poſtremo,

postremo, vt odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem (vt aiunt) ne bestia quidem ferre possent, vni isti suavis & iucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo focus, in conuiuio dominus; ac tum maximè cum accubente Prætextato prætoris filio, in conuiuio saltare nudus cœperat. Sed hæc nos copiosissimè libro vndecimo.

Sextus per digressionem.

CAPVT XV.

Superioribus est affinis, quam Græci *ῥαπί-
σασίς* appellant. Ea est, defnitore Quinti-
liano, alicuius rei, sed ad vtilitatem causa:
pertinentis, extra ordinem excurrentis tracta-
tio. Adhibetur autem vel laudandi gratia;
qualis est apud M. Tullium pro L. Cornelio
popularis illa virtutum Cn. Pompeij comme-
moratio, in quam ille diuinus orator, nam
Fabij verbis vtar, veluti nomine ipso ducis,
curius dicendi teneretur, abrupto quem in-
choauerat sermone, diuertit: aut vitupe-
randi, aut ornandi, aut delectandi, aut præ-
parandi. Sumuntur autem ex iisdem ferme
locis, quos modò retulimus, ab expositione
rerum gestarum, à descriptione locorum, re-
gionum, personarum, item à tractatione fa-
bularum, apologorum. Præterea à locis com-
munibus, quoties amplificandæ rei gratia,
in gloriam, in luxuriam, libidinem, auariti-
am, turpem amorem, tyrannidem, iram, ac
reliqua vitia dicimus, atque his, causa velut
aliquanti sper omilla, diutius immoramur:
aut contra, quoties frugalitatem, liberalita-
tem, continentiam, studia litterarum, pieta-
tem, taciturnitatem laudibus efferimus. Hi
tantum momenti habent ad copiosè dicen-
dum, vt clari aliquot authores eos ex pro-
fesso tractauerint. *ῥαπίσασίς* appellant. Sunt &
illi loci communes his non dissimiles, quo-
ties libertatis commoda ponimus ante oculos,
contra seruitutis incommoda; mutabili-
tatem fortunæ, mortis æquam omnibus ne-
cessitatem, quantum valeat pecunia in rebus
mortalium, vitæ humanæ breuitatem, atque id
genus alia innumera describimus. Porro lon-
gius immorari licebit excursionibus, vel in in-
itio dictionis, quas habet illa Hercules Gal-
lici, apud Lucianum, & Lamiarum apud Po-
litianum descriptio; vel in fine, quo iam scissus

recreetur auditor, quemadmodum in Georg-
ferè facit Virgilius. In medio, si quando di-
gredi libebit, celerius eò redeundum, vnde
digressus sis, nisi pars causæ iam absoluta di-
gressiois anam præbebit: veluti post narra-
tam causam, quò ad securam argumenta-
tionem auditor reddatur alacrior; aut post
probationem, siue omninò post locos inam-
moniotes, quò tædium subtilitatis discutia-
tur; aut nisi res ipsa locos huiusmodi suapte
sponte offerat, qui inuitent ad diutius immo-
randum.

Nota hæc amplificationem prudenter esse
tractandam, nec temere, vbi multa & neces-
saria in proprijs argumentis suppetunt, ad alia
digrediendum.

Septimus, per gradationem.

CAPVT XV.

Fit, vt, facinus est vincire ciuem Roma-
num, scelus verberare, necare, quid dicam,
in crucem tollere? Verbo satis digno tam ne-
faria res appellari nullo modo potest. Ad hoc
genus pertinet & illud, cum congestis ordine
quodam circumstantijs in contextu & cursu
semper aliquid priore maius insequitur. Hu-
ius exemplum est in secunda Ciceronis Phi-
lippica de vomitu Antonij. O rem non
modo visu scdam, sed etiam auditu. Si inter
cœnam in tuis immanibus illis poculis, hoc
tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cæ-
tu verò populi Romani, negotium publicum
gerens, Magister equitum, cui ructare turpe
esset, is frustis esculentis, vinum redolenti-
bus, gremium suum & totum tribunal imple-
uit. Hic singula voces incrementum habent.
Etenim per se deforme fuerat, vel non in cæ-
tu vomere, in cætu etiam non populi, etiam
non Romani, vel si nullum negotium gere-
ret, vel si non publicum, vel si non magister
equitum. Hæc si quis diuidat, ac circa singulos
gradus immoretur, augebit quidem oratio-
nis copiam, tamen minus efficaciter amplifi-
cabit.

Octauus per comparationem.

CAPVT XVI.

Fit comparatio vel fictione, vel exempli
collatione. Fictione, quam *ὑπόθεσις* vocant,
vt in prima parte exempli, quò modo *ῥαπί-
σασίς* limus